

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ У СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА» ЗДАТНОСТІ ФОРМУВАТИ В МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ УМІННЯ СПІВПРАЦЮВАТИ В КОМАНДІ

Лозенко А. П.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки та методики початкового навчання
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
вул. Пирогова, 9, Київ, Україна
orcid.org/0000-0003-1029-5108
a.p.lozenko@npu.edu.ua*

Ключові слова: *підготовка майбутніх учителів початкової школи, співробітництво, групова взаємодія, форми організації процесу навчання, групова форма організації процесу навчання.*

У статті досліджуються педагогічні умови розвитку в майбутніх учителів початкової школи здатності формувати в учнів уміння співпрацювати в команді.

Серед ключових вимог до підготовки майбутніх учителів початкових класів – спроможність створювати таке освітнє середовище, яке б сприяло формуванню в молодших школярів умінь співпрацювати в команді. Важливим завданням Нової української школи є формування в молодших школярів ключових компетентностей як здатностей користуватися ними упродовж усього життя. З огляду на це майбутні вчителі початкових класів повинні бути готовими до реалізації у процесі професійно-педагогічної діяльності не банального ЗУНівського, а компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного підходів. Педагог нині – тьютор, фасилітатор, створювач освітнього середовища для всебічного розвитку і формування кожної окремої особистості. Детермінантною сформованості та реалізації всіх ключових компетентностей молодших школярів є вміння особистості співпрацювати в колективі, команді, групі. На рівні теоретичного аналізу й узагальнення у статті представлено аргументи на користь того, що вчитель початкових класів повинен володіти педагогічними технологіями, які є інструментами розвитку вищезазначених умінь. У статті доведено позицію на користь того, що розвиток здатності студентів спеціальності «Початкова освіта» формувати в учнів уміння співпрацювати в команді потребує реалізації у процесі навчання у закладі вищої освіти чітко визначених та реалізованих педагогічних умов, серед яких: умотивованість до цього напряму професійно-педагогічної діяльності, усвідомлення важливості та необхідності її реалізації в умовах Нової української школи; сформованість системи знань, умінь, навичок та компетентностей упроваджувати в навчальний процес педагогічні технології його ефективного управління й організації з метою розвитку в учнів початкової школи умінь співпрацювати в команді; здатність до рефлексії, що реалізується через уміння об'єктивно оцінювати результати власної діяльності в даному напрямі, щоби стати фахівцем, який уміє корегувати свої дії та самовдосконалюватись.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS OF SPECIALTIES IN PRIMARY EDUCATION OF THE ABILITY TO FORM IN JUNIOR SCHOOLERS SKILLS TO COOPERATE IN A TEAM

Lozenko A. P.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Lecturer at the Department of Pedagogy and Methods of Elementary Education
National Pedagogical Dragomanov University
Pirogova str., 9, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-1029-5108
a.p.lozenko@npu.edu.ua*

Key words: *preparation of future primary school teachers, cooperation, group interaction, forms of organizing educational process, group form of organizing learning process.*

The article discusses the pedagogical conditions for the development of future primary school teachers' readiness to form students' ability to cooperate in a team.

Among the key requirements for the training of future primary school teachers is the willingness to create such an educational environment that would contribute to the formation of the ability of younger students to cooperate in a team. An important task of the New Ukrainian School is the formation of key competencies in primary school students, as the ability to use them throughout their lives. Given this, future primary school teachers should be ready to implement in the process of professional and pedagogical activity not an elementary approach, the purpose of which is the formation of subject knowledge, skills and abilities, but a competence-based, personality-oriented, activity-based approach. A modern teacher is an educator, facilitator, creator of the educational environment for the comprehensive development and formation of each individual personality. The determining factor in the formation and implementation of all key competencies of younger students is the ability of the individual to cooperate in a team and in a group. At the level of theoretical analysis and generalization, the article presents arguments in favor of the fact that a primary school teacher should master pedagogical technologies that are tools for the development of the above-mentioned skills. The article substantiates the position in favor of the fact that the readiness of students of the specialty "Primary Education" to form in younger students the ability to cooperate in a team requires the implementation of certain conditions in the learning process in a higher educational institution. Among them: awareness of the importance and necessity of its implementation in the conditions of the new Ukrainian school; formation of a system of knowledge, skills, abilities and competencies for the introduction of pedagogical technologies for its effective management and organization in the educational process in order to develop the ability to cooperate in a team among younger students; the ability to reflect, which is realized through the ability to objectively evaluate the results of one's own activities in this direction in order to become a specialist in one's profession, able to correct one's actions and improve.

Система освіти в Україні нині зазнає якісних та прогресивних змін у напрямі не декларативного, а реального впровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого й індивідуалізованого підходів у практику організації навчально-виховного процесу. Такі поступи вимагають досить швидкого відгуку та реакції від закладів вищої освіти, де здійснюється підготовка майбутніх учителів, зокрема і спеціальності «Початкова освіта». Потенційні спеціалісти в галузі початкової освіти мають бути готовими до ефективної реалізації сучасних педагогічних технологій, методів, прийомів та засобів навчання молодших школярів, які б сприяли розвитку всіх сфер особистості дитини.

Серед ключових вимог до підготовки майбутніх учителів початкових класів – спроможність створювати таке освітнє середовище, яке б сприяло формуванню в молодших школярів умінь співпрацювати в команді. Концепцією «Нова українська школа» [1], Державним стандартом початкової освіти [2] чітко визначені пріоритети в розвитку і формуванні особистості дитини у процесі навчання у школі. І неабияке значення тут надається завданню з формування в учнів здатності співпрацювати в команді – одного з обов'язкових складників усіх ключових компетентностей, які повинна опанувати дитина під час навчання в початковій школі.

Найбільш знаними дослідниками зарубіжжя, які вивчали питання організації та функціонування команд, зокрема й у діловій сфері, є такі: Дж. Казенбах, К. Левіс-МакКлеар, Д. Сміт, М. Тейлор. Цікавими є наукові доробки Б. Тукмана, який зосереджував увагу на закономірностях розвитку малих груп, М. Белбіна, що виокремив і охарактеризував можливі ключові ролі різних членів команди. Н. Григор'єва й А. Радугін опікувалися питаннями управління роботою команд в аспекті проєктної діяльності. Українські вчені, серед яких Б. Андрушків, П. Горностай, А. Лякішева, Л. Скібіцька й інші, розробили теоретико-методологічні та практичні засади співпраці членів команди, вивчали особливості їхньої групової взаємодії.

У зв'язку з вищезазначеним **мета статті** – теоретичне обґрунтування, визначення та характеристика педагогічних умов розвитку у студентів спеціальності «Початкова освіта» здатності формувати в молодших школярів уміння співпрацювати в команді засобами впровадження в навчальний процес освітніх технологій його ефективного управління й організації.

Уміння учнів початкових класів співпрацювати в команді є складником ключової компетентності в «канві» розвитку учня згідно з концепцією «Нова українська школа» [1]. Здатність до конструктивної взаємодії, спілкування та співпраці визначатиме в майбутньому траєкторію розвитку

особистості дитини. Тому надважливим завданням учителів початкової ланки освіти нині є цілеспрямована та спеціально організована робота в цьому напрямі. Уміння та навички групової взаємодії учнів формуються через включення їх у повсякденну навчально-виховну діяльність на уроках та в позаурочний час. Звичайно, щоби реалізувати такі завдання, учителям треба досконало володіти інструментами, способами формування даних умінь у дітей молодшого шкільного віку. Дуже органічними і доцільними для використання в навчальному процесі є технології його ефективного управління й організації. У групу технологій ефективного управління й організації навчального процесу Г. Селевко пропонує включити технології диференційованого й індивідуалізованого навчання, технології програмованого навчання, технології колективного способу навчання; групової діяльності, технології перспективно-випереджального навчання [3]. Оптимальними для розвитку в учнів початкових класів умінь співпрацювати в команді є, безперечно, технології диференційованого й індивідуалізованого навчання, технології програмованого навчання, технології колективного способу навчання; групової діяльності. Педагогічні технології диференційованого й індивідуалізованого навчання дають можливість учителю організувати співпрацю між учнями з урахуванням особливостей їхнього психофізіологічного й особистісного розвитку. Технології колективного способу навчання та групової діяльності є найбільш змістовним ресурсом методів, прийомів і засобів упровадження, комбінації та варіювання парної, групової, фронтальної та загальнокласної організації навчальної діяльності учнів на уроці. Ми вважаємо, що технології ефективного управління й організації навчального процесу варто використовувати в комплексі із групою педагогічних технологій активізації й інтенсифікації навчальної діяльності молодших школярів [3]. Останні включають в себе ігрові, технології проблемного, проєктного навчання, інтерактивні та технології розвитку критичного мислення. Інтегроване застосування цих технологій, за умови врахування вікових, індивідуальних особливостей розвитку молодших школярів, їхніх навчальних можливостей, рівня пізнавальної активності та самостійності, особливостей змісту навчального предмета, мети та завдань уроку, стимулюватимуть інтерес та зацікавлюватимуть дітей виучуваною темою, інтенсифікуватимуть формування в молодших школярів уміння співпрацювати в команді.

Отже, здатність майбутніх учителів початкових класів формувати це наскрізне уміння в учнів молодшого шкільного віку зумовлюватиметься системою знань, умінь та досвіду діяльності самих студентів щодо співпраці в команді. Тому

педагогічні технології ефективного управління й організації доречно використовувати у процесі навчання потенційних спеціалістів у галузі початкової освіти у ЗВО.

Перш ніж сформувати у студентів спеціальності «Початкова освіта» знання та вміння застосовувати вищезазначені технології з метою розвитку в молодших школярів умінь співпрацювати в команді, варто стимулювати їхній пізнавальний інтерес до цього виду діяльності. Сприяти формуванню внутрішньої потреби майбутніх учителів до командної роботи на засадах суб'єкт-суб'єктної взаємодії можна створенням у навчальному середовищі оптимальних умов, які б переконували їх у тому, що групова робота, порівняно із фронтальною, надає більше можливостей для прояву власної активності, ініціативності, висунення креативних, творчих, нестандартних ідей та рішень. Окрім того, співпраця в команді дозволяє гнучко розподіляти між її учасниками певні завдання, ролі, функції, надавати допомогу іншим, радитись, домовлятися у пошуках шляхів розв'язання завдання. Безперечно, упродовж взаємодії всім членам групи варто дотримуватись правил коректного спілкування один з одним, з повагою ставитись до думки іншого, уміти вислухати позицію колеги, урахувати його думку, створювати сприятливий психологічний клімат у середині групи.

Однією з основних форм організації процесу навчання із засвоєння нових знань студентами в аудиторіях ЗВО залишається лекція. Але викладачеві варто пам'ятати про те, що ця форма організації навчання має ґрунтуватись не на абсолютному його домінуванні як оратора. Монологічна лекція є вже досить архаїчною. Сучасне лекційне заняття повинно включати різноманітні комбінації варіантів як індивідуальної, так і фронтальної, групової роботи, щоби знання з інтересом та потребою їх засвоїти сприймалися, усвідомлювалися, осмислювалися, узагальнювалися, систематизувалися і надалі – застосовувалися на практиці на рівні умінь та досвіду певного виду діяльності. З метою формування у студентів спеціальності «Початкова освіта» здатності формувати в молодших школярів умінь співпрацювати в команді доцільно на лекційних, практичних, семінарських та інших заняттях у ЗВО впроваджувати освітні технології ефективного управління й організації навчального процесу.

Отже, процес підготовки студентів до реалізації в навчальному процесі педагогічних технологій його ефективного управління й організації

повинен базуватись на особистісно орієнтованому та суб'єкт-суб'єктному підходах. По-перше, реалізація цих підходів у навчальному процесі вищого закладу освіти дозволить студентам усвідомити необхідність та важливість сформованості в себе вмінь співпрацювати в команді. По друге, проведення лекційних, практичних, семінарських та інших видів занять із використанням викладачами різноманітних елементів освітніх технологій ефективного управління й організації навчального процесу стане яскравою демонстрацією, сприятиме тому, щоб використовувати цей досвід у майбутній професійно-педагогічній діяльності.

Неабияке значення у процесі формування здатності майбутніх учителів початкових класів формувати в молодших школярів умінь співпрацювати в команді засобами впровадження в навчальний процес освітніх технологій його ефективного управління й організації має рефлексивно-аналітичний складник. Об'єктивна самооцінка є одним із найважливіших чинників ефективної та результативної діяльності. Усвідомлення своїх можливостей спонукає майбутнього спеціаліста до самовдосконалення. Умінь рефлексувати щодо власних можливостей, мотивів, потреб, учинків, дій тощо зумовлює рівень домагань, реальних досягнень. Здатність подивитись на себе, результати власної діяльності очима інших, «з боку» теж є важливою та необхідною умовою конструктивної, продуктивної взаємодії з іншими учасниками команди, групи, визначає рівень, ефективність та якість результатів командної роботи.

Отже, ми переконані, що серед інших важливих педагогічних умов розвитку у студентів спеціальності «Початкова освіта» здатності формувати в молодших школярів умінь співпрацювати в команді засобами впровадження в навчальний процес освітніх технологій його ефективного управління й організації наявні:

- умотивованість до цього напряму професійно-педагогічної діяльності, усвідомлення важливості та необхідності її реалізації в умовах НУШ;
- сформованість системи знань, умінь, навичок та компетентностей упроваджувати в навчальний процес педагогічні технології його ефективного управління й організації з метою розвитку в учнів початкової школи вмінь співпрацювати в команді;
- здатність до рефлексії, що реалізується через умінь об'єктивно оцінювати результати власної діяльності в даному напрямі, щоби стати фахівцем, який уміє корегувати свої дії та самовдосконалюватись.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи, 2016. *Міністерство освіти і науки України* : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 01.12.2021).

2. Державний стандарт початкової освіти, 2018. *Міністерство освіти і науки України* : вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.12.2021).
3. Селевко Г. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Москва : НИИ школьных технологий, 2006. 816 с.

REFERENCES

1. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly (2016) [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (accessed: 1 December, 2021) [in Ukrainian].
2. Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity (2018) [State standard of primary education]. *Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy*. Available at <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (accessed: 1 December, 2021) [in Ukrainian].
3. Selevko H.K. (2006). Entsiklopediya obrazovatelnykh tehnologiy: v 2 t. [Encyclopedia of educational technologies in two volume]. Research Institute of School Technologies. 816 s. [in Russian].